

Ανδρέας Καρκαβίτσας

Η θάλασσα

Ο πατέρας μου -μύρο το κύμα που τον τύλιξε- δεν είχε σκοπό να με κάμει ναυτικό.

- Μακριά, έλεγε, μακριά, παιδί μου, απ' τ' άτιμο στοιχειό! Δεν έχει πίστη, δεν έχει έλεος. Λάτρευσε την όσο θες, δόξασε την εκείνη το σκοπό της. Μην κοιτάς που χαμογελά, που σου τάζει θησαυρούς. Αργά-γρήγορα θα σου σκάψει το λάκκο ή θα σε ρίξει πετσί και κόκαλο, άχρηστο στον κόσμο. Είπες θάλασσα, είπες γυναίκα, το ίδιο κάνει.

Και τα έλεγε αυτά άνθρωπος που έφαγε τη ζωή του στο καράβι- που ο πατέρας, ο πάππος, ο προπάππος, όλοι ως τη ρίζα της γενιάς ξεψύχησαν στο παλαμάρι. Μα δεν τα έλεγε μόνον αυτός, αλλά και οι άλλοι γέροντες του νησιού, οι απόμαχοι των αρμένων τώρα, και οι νιότεροι, που είχαν ακόμη τους κάλους στα χέρια, όταν κάθιζαν στον καφερέ να ρουφήξουν το ναργιλέ, κουνούσαν το κεφάλι και στενάζοντας έλεγαν:

- Η θάλασσα δεν έχει πια ψωμί. Ας είχα ένα κλήμα στη στεριά και μαύρη πέτρα να ρίξω πίσω μου.

Η αλήθεια είναι πως πολλοί τους όχι κλήμα, αλλά νησί ολάκερο μπορούσαν ν' αποκτήσουν με τα χρήματα τους. Μα όλα τα έριχναν στη θάλασσα. Παράβγαιναν ποιος να χτίσει μεγαλύτερο καράβι- ποιος να πρωτογίνει καπετάνιος. Και γω που άκουα συχνά τα λόγια τους και τα έβλεπα τόσο ασύμφωνα με τα έργα τους, δεν μπορούσα να λύσω το μυστήριο. Κάτι, έλεγα, θεϊκό ερχόταν κ' έσερνε όλες εκείνες τις ψυχές και τις κρέμιζε άβουλες στα πέλαγα, όπως ο τρελοβοριάς τα στειρολίθαρα.

Αλλά το ίδιο κάτι μ' έσπρωχνε και μένα εκεί. Από μικρός την αγαπούσα τη θάλασσα. Τα πρώτα βήματα μου να ειπείς, στο νερό τα έκαμα. Το πρώτο μου παιχνίδι ήταν ένα κουτί από λουμίνια μ' ένα ξυλάκι ορθό στη μέση για κατάρτι, με δυο κλωστές για παλαμάρια, ένα φύλλο χαρτί για πανάκι και με την πύρινη φαντασία μου που το έκανε μπάρκο τρικούβερτο. Πήγα και το έριξα στη θάλασσα με καρδιοχτύπι. Αν θέλεις, ήμουν και γω εκεί μέσα. Μόλις όμως το απίθωσα, και βούλιαξε στον πάτο. Μα δεν άργησα να κάμω άλλο μεγαλύτερο από σανίδια. Ο ταρσανάς για τούτο ήταν στο λιμανάκι του Αϊ-Νικόλα. Το έριξα στη θάλασσα και τ' ακολούθησα κολυμπώντας ως την εμποατή του λιμανιού που το πήρε το ρέμα

μακριά. Αργότερα έγινα πρώτος στο κουπί, στο κολύμπι πρώτος· τα λέπια μου έλειπαν.

- Μωρέ, γεια σου, και συ θα μας ντροπιάσεις όλους, έλεγαν οι γεροναύτες, όταν μ' έβλεπαν να τσαλαβουτώ σαν δέλφινας.

Εγώ καμάρωννα και πίστευα να δείξω προφητικά τα λόγια τους. Τα βιβλία -πήγαινα στο Σχολαρχείο θυμούμαι- τα έκλεισα για πάντα. Τίποτα δεν έβρισκα μέσα να συμφωνεί με τον πόθο μου. Ενώ εκείνα που είχα γύρω μου, ψυχωμένα κι άψυχα, μου έλεγαν μύρια. Οι ναύτες με τα ηλιοκαμένα τους πρόσωπα και τα φανταχτερά ρούχα· οι γέροντες με τα διηγήματα τους· τα ξύλα με τη χτυπητή κορμοστασιά, οι λυγερές με τα τραγούδια τους:

Όμορφος που 'ναι ο γεμιτζής, όταν βραχεί κι αλλάξει
και βάλει τ' άσπρα ρούχα του και στο τιμόνι κάτσει.

Το άκουα από την κούνια μου κ' έλεγα πως ήταν φωνή του νησιού μας, που παρακινούσε τους άντρες στη θαλασσινή ζωή. Έλεγα τότε και γω να γίνω γεμιτζής και να κάτσω θαλασσοβρεμένος στο τιμόνι, θα γινόμεουν όμορφος τότε, παλίκaros σωστός· θα με καμάρωννε το νησί, θα με αγαπούσαν τα κορίτσια! Ναι· την αγαπούσα τη θάλασσα! Την έβλεπα να απλώνεται απ' τ' ακρωτήριο ως πέρα, πέρα μακριά, να χάνεται στα ουρανοθέμελα σαν ζαφειρένια πλάκα στρωτή, βουβή και πάσχιζα να μάθω το μυστικό της. Την έβλεπα, οργισμένη άλλοτε, να δέρνει με αφρούς τ' ακρογιαλί, να καρβαλικεύει τα χάλαρα, να σκαλώνει στις σπηλιές, να βροντά και να ηχάει, λες και ζητούσε να φτάσει στην καρδιά της Γης για να σβήσει τις φωτιές της. Κ' έτρεχα μεθυσμένος να παίξω μαζί της, να τη θυμώσω, να την αναγκάσω να με κυνηγήσει, να νιώσω τον αφρό της απάνω μου, όπως πειράζουμε αλυσοδεμένα τ' αγρίμια. Και όταν έβλεπα καράβι να σηκώνει την άγκυρα, να βγαίνει από το λιμάνι και ν' αρμενίζει στ' ανοιχτά, όταν άκουα τις φωνές των ναυτών που γύριζαν τον αργάτη και τα καταβοδώματα των γυναικών, η ψυχή μου πετούσε θλιβερό πουλάκι απάνω του. Τα σιαχτόμαυρα πανιά, τα ολοφούσκωτα· τα σχοινιά τα κοντυλογραμμένα· τα πόμολα που άφηναν φωτεινή γραμμή ψηλά μ' έκραζαν να πάω μαζί τους, μου έταζαν άλλους τόπους, ανθρώπους άλλους, πλούτη, χαρές, φιλιά. Και νυχτόημερα η ψυχή μου κατάντησε άλλον πόθο να μην έχει παρά το ταξίδι. Ακόμη και την ώρα που ερχόταν πικρό χαμπέρι στο νησί και ο πνιγμός πλάκωνε τις ψυχές όλων και χυνόταν βουβή η θλίψη από τα ζαρωμένα μέτωπα ως τ' άψυχα λιθάρια της ακρογιαλιάς, όταν έβλεπα

τα ορφανοπαίδια στους δρόμους και τις γυναίκες μαυροφόρες, απαρηγόρητες τις αρρεβωνιαστικές, όταν άκουγα να διηγούνται ναυαγοί το μαρτύριο τους, πείσμα μ' έπιανε που δεν ήμουν και γω μέσα· πείσμα και σύγκρουο μαζί.

Δεν κρατήθηκα περισσότερο. Έλειπε ο πατέρας με τη σκούνα στο ταξίδι. Μίσησε κι ο καπετάν Καλιγέρης, ο θεός μου, για τη Μαύρη Θάλασσα. Του έπεσα στο λαιμό· τον παρακάλεσε κ' η μάνα μου από φόβο μην αρρωστήσω· με πήρε μαζί του.

- Θα σε πάρω, μου λέει, μα θα δουλέψεις· το καράβι θέλει δουλειά. Δεν είναι ψαρότρατα να 'χεις φαΐ και ύπνο.

Τον φοβόμουνα πάντα το θείο μου. Ήταν άγριος και κακός σε μένα, όπως και στους ναύτες του. Κάλλιο σκλάβος στ' Αλιτζέρι, παρά με τον Καλιγέρη, έλεγαν για να δείξουν την απονιά του. Ό,τι παστό παλιοκρέατο, μουχλιασμένος μπάκαλάος, αλεύρι πικρό, σκουλήκιασμένα γαλέτα, τυρί-τεμπεσίρι, στην αποθήκη του Καλιγέρη βρισκότανε. Κι ο λόγος του πάντα προσταγή, αγριοβλαστήμια και βρισίδι. Μόνοναπελπισμένοι πήγαιναν στη δούλεψη του. Μα ο μαγνήτης που έσερνε την ψυχή μου έκανε να τα λησμονήσω όλα. Να πατήσω μια στην κουβέρτα, έλεγα, και δουλειά όση θες.

Αληθινά ρίχτηκα στη δουλειά με τα μούτρα. Έκαμα παιχνίδι τις ανεμόσκαλες. Όσο ψηλότερα η δουλειά τόσο πρόθυμος εγώ. Μπορεί ο θεός μου να ήθελε να παιδευτώ από την αρχή για να μετανιώσω. Από την πλύση της κουβέρτας στο ξύσιμο· από το ράψιμο των πανιών στων σχοινιών το πλέξιμο· από το λύσιμο των αρμένων στο δέσιμο. Τώρα στην τρόμπα· τώρα στον αργάτη· φόρτωμα, ξεφόρτωμα, καλαφάτισμα, χρωμάτισμα, πρώτος εγώ. Πρώτος; Πρώτος· τι μ' έμελε; Μου έφτανε πως ανέβαινα ψηλά στη σταύρωση κ' έβλεπα κάτω τη θάλασσα να σχίζεται και να πισωδρομεί υποταχτική μου. Τον άλλον κόσμο, τους στεριανούς, με θλίψη τους έβλεπα.

- Ψε! ...έλεγα με περιφρόνηση. Ζούνε τάχα κ' εκείνοι! ...

Απάνω στο μεθύσι μου ακούω τη φωνή του καπετάνιου να βροντά δίπλα μου:

- Μάϊνα πανιά! ...Μάϊνα και στίγγα πανιά! ...

Τρόμαξα να τρέχω πίσω από τους ναύτες. Πηδούν εκείνοι στους φλόκους· κοντά και γω. Σκαρφαλώνουν στις σταύρωσες, απάνω και γω. Σε πέντε λεπτά το μπάρκο έμεινε ξυλάρμενο. Μα ο καπετάνιος δεν έπαυε να φωνάζει, να βρίζει και να βλαστημά. Τον κοιτάζω, ανάθεμα και κατάλαβα τι έλεγε.

- Μωρέ, τι τρέχει; ρωτάω το διπλανό μου, εκεί που δέναμε τον παπαφίγκο.

- Η τρόμπα, δε βλέπεις; Ο σίφουνας!

Σίφουνας! Έφριξα. Ακουστά είχα τα θάματα του· πως σαρώνει ό,τι λάχει στο διάβα του· σχίζει πανιά, ρίχνει κατάρτια, γονατίζει πλεούμενα. Τώρα τον έβλεπα με τα μάτια μου. Δεν ήταν ένας· ήταν τρεις - τέσσερις. Οι δύο κατά το Βατούμ· οι άλλοι δίπλα στ' ανοιχτά. Κ' εμπρός μας ο Καύκασος, σκουντούφλης, έδειχνε τα χαλαρόφραχτα περιγιάλια του. Ο ουρανός συγνεφοσκεπασμένος, η θάλασσα μαυριδερή μ' ένα ελαφρύ τρέμουλο, σαν να είχε ανατριχίλα. Πρώτη φορά που είδα φοβισμένη τη φιλενάδα μου.

Ο ένας σίφουνας λιγνός, καμαρωτός σαν προβοσκίδα ελέφαντα, κρεμόταν στα νερά μαύρος και ακίνητος. Ο άλλος χοντρός, ολόσιος κόπηκε άξαφνα στη μέση σαν καπνοκολόνα, σκόρπισε η βάση του και απόμεινε γλωσσίδι κρεμάμενο από τα σύννεφα. Είδα να τεντώνει το λαιμό του εδώ και κει, να κινεί τις φούντες του σαν φιδόγλωσσες, λες και ζητούσε κάτι στα νερά, και άξαφνα να κουλουριάζεται και να φωλιάζει στα σύσκοτα. Ο τρίτος, όμως, σταχτόμαυρος, σαν κορμός λεύκας, αφού ρούφηξε και πρίσθηκε καλά, δραμπαλίστη και βάδισε καταπάνω μας.

- Κάτου, μωρέ! Κάτου! ακούω τη φωνή από το κάσαρο.

Γυρίζω· οι ναύτες είχαν κατεβεί. Εγώ, αγκαλιασμένος καλά στο κορζέτο, ξεχάστηκα κοιτάζοντας το θάμα. Γλίστρησα δίπλα στον καπετάνιο. Τον βλέπω με μάτια γουρλωμένα να κοιτάζει το στοιχειό. Στο δεξί χέρι κρατούσε ένα μαυρομάνικο λάζο κ' έστεκε πίσω στο πρυμίο κατάρτι, σαν να το έβανε μετερίζι.

Κοντά ο ναύκληρος γέμιζε βιαστικά το σκουριασμένο τρομπόνι και γύρω οι ναύτες κοίταζαν πότε τον ουρανό, πότε τη θάλασσα κερωμένοι.

Ο σίφουνας ωστόσο πλάκωνε φτεροπόδαρος, ρουφώντας το νερό και τινάζοντας το στον ουρανό, μαύρη καταχνιά κι αντάρα. Τώρα έλεγες θα μας γδύσει το καράβι ή θα το σηκώσει σύσκαρμο ψηλά. Έτσι έφτασε δύο οργιές μακριά μας. Έφεγγε ολοστρόγγυλος, ξανθοπράσινος, σαν καπνισμένο κρύσταλλο και μέσα του ανεβοκατέβαινε το έμβολο, λες και ήθελε να σβήσει μεγάλη πυρκαγιά στα επουράνια.

- Βάρα! προστάζει ο καπετάνιος.

Ο ναύκληρος αδειάζει απάνω του το τρομπόνι. Παλιόκαρφα, μολύβια, στουπιά, όλα χώνεψαν στα πλευρά του. Φάνηκε να τρεμουλιάζει και σταμάτησε. Δοκίμασε πάλι να κινηθεί, έκαμε δυο

κλωθογυρίσματα στον τόπο και στάθηκε πάλι σμίγοντας τη θάλασσα με τον ουρανό.

- Δεν κάναμε τίποτα, είπε πικραμένος ο καπετάνιος στο ναύκληρο.

- Το βλέπω και γω. Κάνε την πεντάλφα, καπετάνιε, και το κρίμα το παίρνω.

- Θεέ μου, ήμαρτον ψιθύρισε αποφασιστικά εκείνος, κάνοντας το σταυρό του.

Και με το λάζο χάραξε μια πεντάλφα απάνω στο κατάρτι και είπε τρεις φορές:

- Εν αρχή ην ο Λόγος και ο Λόγος ην προς το Θεόν και Θεός ην ο Λόγος.

Και κάρφωσε το μαχαίρι στη μέση της πεντάλφας, σαν να το κάρφωνε στα σπλάχνα του θεριού. Βρόντος ακούστηκε, λες κ' έσκασε κανόνι, και μέγα κύμα κύλησε επάνω στο κατάστρωμα. Σύγκαιρα ο Καύκασος άστραψε και βρυχήθη τρανολάλητα, δρόλαπας εξέσπασε κ' η θάλασσα η φοβισμένη άφρισε τώρα και μάνιασε απ' άκρη σ' άκρη του πόντου.

- Ίσια πανιά! πρόσταξε ο καπετάνιος γοργά. Τις γάμπιες! Τους φλόκους! Τα τρέγα!... Κοτσάρετε τις σκοτές!

Ανοιξαμε τα πανιά και το μπάρκο έπιασε πάλι τη γραμμή του.

Τρεις βδομάδες αργότερα κατεβήκαμε στην Πόλη φορτομένοι. Εκεί έλαβα πρώτο γράμμα της μάνας μου. Πρώτο γράμμα, πρώτο μαχαίρι στην καρδιά μου.

«Παιδί μου, Γιάννη μου» έλεγε η γριά. «Όταν γυρίσεις πάλι στο νησί με τη βοήθεια του Αϊ - Νικόλα και την ευκή μου, δε θα είσαι πια καπετάνιου παιδί. Πάει ο πατέρας σου, η όμορφη σκούνα πάει· πάνε οι δόξες μου! Τα ρούφηξε όλα η Μαύρη Θάλασσα. Τώρα δεν έχεις τίποτε παρά το χαμόσπιτο, εμένα την άφτουρη και το Θεό. Γεια στα χέρια σου! Δούλεψε, παιδί μου, και τίμα το θείο σου. Αν σου μένει κάποτε ξεδούλειο, στέλνε το ν' ανάβω το καντήλι του Άγιου για την ψυχή του πατέρα σου».

Σταύρωσα τα χέρια μου, κοίταξα με βουρκωμένα μάτια τη θάλασσα. Τα λόγια της γραφής μου φάνηκαν απόφωνο στα λόγια του πατέρα μου. Τόσα χρόνια караβοκύρης και τώρα η χήρα του πρόσμενε το δικό μου ξεδούλειο, για να κάμει τα κόλλυβα του! Και κείνου το κορμί, τα σιδερένια μπράτσα ποιος ξέρει τάχα σε τι χάλαρα δέρνονται, ποιος γλάρος τα πετσοκόβει, ποιο κύμα να λευκαίνει τα ψιλόλιγνα κόκαλα!

Ωιμέ! Ανταμώσαμε για ύστερη φορά μόλις μπήκε στη Θεοδοσία. Καθώς με είδε ψηλά να μαϊνάρω τον τρίγγο, έκαμε το σταυρό του κ' έμεινε άφων' άλαλος.

- Τι τον κοιτάς, καπετάν Αγγελή; του φωνάζει ο Καλιγέρης· δεν τον αλλάζω με τον καλύτερο ναύτη σου.

Εγώ διπλοπαρακάλουν ν' ανοίξει η θάλασσα να με καταπιεί. Όσο ένιωθα απάνω μου το βλέμμα του, ησυχία δεν έβρισκα. Έτρεχα βιαστικός από τη μια άκρη στην άλλη, κατέβαινα στην πλώρη, ανέβαινα στο κάσαρο, πέρναγα τις στραλιέρες, έπιανα τον αργάτη, δούλευα την τρόμπα. Εκείνος κατάλαβε πως τα είχα σαστισμένα και δε σηκώθηκε από τη θέση του· μόνο με ακολουθούσε με βλέμμα παραπονιαρίκο, σαν να μ' έβλεπε στο νεκροκρέβατο.

Την άλλη μέρα μ' έμπλεξε που πήγαινα στην πόλη. Μόλις τον αγνάντεψα, θέλησα να κρυφτώ αλλ' από μακριά τόσο προσταχτικό ήταν το νόημα του, που τα πόδια μου κόπηκαν.

- Βρε, παιδί μου, τι έπαθες; μου λέει. Το σκέφτηκες καλά τι θα κάμεις;

Πρώτη φορά γνώρισα τη γλύκα της φωνής του. Δε σάστισα όμως.

- Πατέρα, του είπα· το σκέφτηκα. Κακό και ψυχρό μπορεί να είναι το κίνημα μου, μα δε δύναμαι να κάμω αλλιώς.

Δεν μπορώ να ζήσω αλλιώς. Με κράζ' η θάλασσα. Μη θες να με μποδίσεις. Άσε με κει που βρίσκομαι, γιατί θα πάρω τα μάτια μου και δε με ξαναβλέπεις.

Έκαμε το σταυρό του· στάθηκε λίγο, με κοίταξε κατάματα, κούνησε το κεφάλι.

- Καλά, παιδί μου, είπε· κάνε ό,τι σε φωτίσει ο θεός. Εγώ έκαμα το χρέος μου. Ούτε έξοδα λυπήθηκα, ούτε λόγια· θυμήσου το να μη με αναθεματάς αργότερα. Πήγαινε στην ευκή μου. Ύστερη του ευκή, πρώτη μου θλίψη. Η θάλασσα στο πρώτο μου ταξίδι πλήρωσε την αγάπη μου. Έμεινα πια αναγκαστικός δουλευτής του καπετάν Καλιγέρη. Δουλευτής για το ψωμάκι. Το ψωμάκι το δικό μου και της καπετανίσσας. Αλλά με όλη τη συμβουλή της ούτε να τιμήσω ούτε να δουλέψω μπόρεσα περισσότερο το θείο μου. Αν είναι να δουλέψω ναύτης, σκέφτηκα, δόξα σοι ο Θεός, βρίσκονται κι άλλα καράβια. Από να δέχομαι τις βρισιές του συγγενή μου, καλύτερα ενός ξένου. Αποφάσισα στο πρώτο λιμάνι να ξεμπαρκάρω με το καλό.

- Με το καλό, άσε και να ιδείς· λέει ο καπετάν Καλιγέρης, όταν μάντεψε το σκοπό μου.

Πάω μια μέρα να του ζητήσω λάδι για το φαγί.

- Δεν έχει, μου λέει· το τρώει κείνος που κάθεται στο τιμόνι.

Πάω δεύτερη· το ίδιο. Πάω τρίτη· πάλι το ίδιο. Φυλάω και γω μια μέρα που ήμουν στο τιμόνι, παίρνω τον Αϊ - Νικόλα, τον δένω στο δοιάκι και το αφήνω μάρμαρο. Το καράβι άρχισε να γυρίζει σαν άμυαλο στη θάλασσα.

- Μπρε Γιάννη! φωνάζει ο καπετάνιος. Ποιον άφηκες στο τιμόνι;

- Εκείνον που τρώει το λάδι.

Οι ναύτες σκάνε στα γέλια. Θυμώνει.

- Να φύγεις! μου λέει· γρήγορα τα ρούχα σου κι όξω.

- Να φύγω· το λογαριασμό.

Με παίρνει στην κάμαρα κι αρχίζει να στρώνει το λογαριασμό κατά τη συνήθεια του.

- Την τάδε μέρα συμφωνήσαμε· την τάδε μπήκες μέσα· την άλλη έφερες τα ρούχα σου, την άλλη φύγαμε, την άλλη έπιασες δουλειά. Δεν είναι έτσι;

Ούτε πολλές ούτε λίγες. Πέντε ημερών μισθό μου έτρωγε. Πάλι καλά.

- Έτσι, του απάντησα.

Και βγήκα με δύο σβάντσικες στη Μεσσήνα. Αρχισε τώρα η ζωή του ναύτη με τα όλα της. Ζωή και τάξη. Μερμήγκι σωστό. Μερμήγκι στη δουλειά, πτέ όμως και στο σύναγμα. Γι να έβρεις, τι να συνάξεις; Μεροδούλι, μεροφάι. Ένα ζευγάρι ποδήματα, ένας μισθός. Ένας μουσαμάς, άλλος μισθός. Ένα γλέντι στο Κεμέρ - Αλτί, άλλος. Ένας μήνας άδουλος, έξι χρέος. Σύρε να κάμεις κομπόδεμα και να κυβερνήσεις σπίτι. Δόξα να έχει ο Χάρος που μου το 'κλείσε γρήγορα· ιέθανε η καπετάνισσα στο χρόνο απάνω κι έτσι ξενοιάσαμε. Από καράβι σε καράβι, από καπετάνιο σε καπετάνιο, από ταξίδι σε ταξίδι, δέκα χρόνια τα έκλεισα στη θάλασσα. Τα λόγια του πατέρα μου νυχτοήμερα στ' αυτιά μου. Μα τι τ' όφελος; Βάρα του μαχαιριού γροθιά. Αν είχα και γω ένα κλήμα στη σιεριά, πέτρα μαύρη θα έριχνα. Μα πού το κλήμα; Απόφαση το πήρα. Ή το κύμα θα με φάει ή θα με δώσει πετσά και κόκαλο στον κόσμο. Καλά λοιπόν ζωή χαρισάμενη! Δουλειά και γλέντι. Μηγάρις ήμουν μοναχός;

Όλος ο ναυτόκοσμος έτσι δέρνεται. Έκαμα σε τόσα καράβια· είδα και τους ξένους, μα δε ζήλεψα την τύχη τους. Παντού ίδια η ζωή του ναύτη. Βρισιές από τον καπετάνιο, από το φορτωτή καταφρόνια, φοβέρες από τη θάλασσα, σπρωξίματ' από τη στεριά. Όπου και να γυρίσεις, στα κόντρα βρίσκεσαι. Μια φορά που ήρθα στον Πειραιά με την εγγλέζικη φρεγάδα, είπα να πάω στην πατρίδα. Από τότε που έφυγα με τον καπετάν Καλιγέρη δε γύρισα ποτέ. Η τύχη με άρπαξε στα φτερά της και μ' έφερε σβούρα στη Γη. Πήγα, ήβρα το σπίτι

χάρβαλο, τον τάφο της μάνας μου χορταριασμένο και μια μικρούλα μου αγαπητικιά σωστή αντρογυναίκα. Έκαμα τρισάγιο της μάνας μου, άναψα κερί στην ψυχή του πατέρα μου, έριξα και δυο ματιές στην παλιά μου αγάπη. Στη δεύτερη ματιά ανατρίχιασα.

- Ποιος ξέρει, πικροσυλλογίστηκα, ποιος ξέρει, αν άκουα του πατέρα μου τα λόγια, τάχα δε θα ήμουν σήμερα ο άντρας της Μαριώς;

Ο πατέρας της, ο καπετάν Πάραρης, ήταν παλιός караβοκύρης, συνομήλικος του δικού μου. Στάθηκε τυχερός στη θάλασσα, την τρύγησε καλά, ήβρε την περίσταση, πούλησε το μπάρκο, αγόρασε χωράφια και τα έκαμε περιβόλι. Μούτζωσε για πάντα το ταξίδι.

Την άλλη μέρα δεν έφυγα, όπως είχα σκοπό· ούτε την άλλη. Ούτε αποβδόμαδα. Δεν ξέρω τι με κράταγε κει· δουλειά δεν είχα. Μα κάθε στιγμή στο νου μου ερχόταν λυχνοσβήστης ο συλλογισμός:

- Αν άκουα του πατέρα μου τα λόγια, τάχα δε θα ήμουνα σήμερα ο άντρας της Μαριώς;

Κ' έκοβα βόλτες πάνω κάτω από το σπίτι της. Έπιανα κάθε κοντόβραδο το δρόμο που πήγαινε στο πηγάδι για νερό, να πάρω μια ματιά. Τι τα θες, τι τα γυρεύεις; Την αγάπησα τη Μαριώ. Όταν την έβλεπα να διαβαίνει χαμηλοθώρα, λεβεντοπερπάτητη, με στήθη μεστωμένα και τα μαλλιά ανεμιστά στις πλάτες, ποθούσα να κολλήσω απάνω της. Ο μαγνήτης που μ' έσυρε άπραγο παιδί στη θάλασσα, μ' έσερνε τώρα στη γυναίκα. Με το ίδιο πάθος ρίχτηκα στ' αχνάρια της πεντάμορφης. Εκεί έβαλα προξενητή τον καπετάν Καλιγέρι· εδώ τη γριά Καλομοίρα.

- Δε φεύγω, αν δεν πάρω απόκριση· συλλογίστηκα.

Η προξενήτρα τα κατάφερε μια χαρά. Ζάχαρη έβαλε στα λόγια της και πλάνεσε κορίτσι και πατέρα ευθύς.

- Να σου ειπώ· μου λέει ο καπετάν Πάραρης ένα βράδυ παράμερα. Ο σκοπός σου καλός και τίμιο το φέρσιμο σου. Δε θέλω και καλύτερο να μπάσω σπίτι μου, παρά το γιο του φίλου μου, του αδερφού μου. Το Μαριώ είναι δικό σου· με μια συμφωνία. Θ' αρνηθείς τη θάλασσα. Εκείνο που έλεγε ο πατέρας σου το λέω και γω. Δεν έχει πίστη, δεν έχει έλεος. Θα την αφήσεις λοιπόν τη θάλασσα.

- Μα τι να κάμω; του είπα· πώς θα ζήσω; Ξέρεις καλά πως άλλη τέχνη δεν έμαθα.

- Το ξέρω. Μα το Μαριώ έχει το δικό του.

- Λοιπόν θα πάρω γυναίκα να με τρέφει;

- Όχι, δε θα σε τρέφει· μη θυμώνεις. Δε θέλω να σε προσβάλω. Θα δουλέψεις· θα δουλέψετε κ' οι δυο. Είναι το περιβόλι, είναι τ' αμπέλι, είναι το χωράφι. Δουλευτάδες καρτερούν.

Η αλήθεια είναι πως δεν ήθελα και τίποτε άλλο. Τη θάλασσα την αρνιόμουν και την απαρνιόμουν. Είχα καταντήσει σαν τον Αϊ - Λια που πήρε στον ώμο το κουπί και ανέβη στα βουνά, ζητώντας κατοικία εκεί που οι άνθρωποι δεν ήξεραν τ' όνομα του. Παρόμοια και γω. Ούτε τ' όνομα της, ούτε το χρώμα της. Τα κάλλη της δεν είχαν για μένα μυστικά, τα μάγια λύθηκαν.

- Σύμφωνοι, του είπα· έχεις το λόγο μου.

Τρία χρόνια έκαμα με το Μαριώ απάνω στο Τραπί, χωριό του πεθερού μου· τρία χρόνια ζωή αληθινή. Εμαθα την αξίνα και δούλευα μαζί της το περιβόλι, το αμπέλι, το χωράφι.

Πώς πέρναε ο καιρός δεν το κατάλαβα. Δουλειά κι αγάπη. Τώρα σκάφταμε, τώρα τρέχαμε κάτω από τις κιτριές σαν πουλαράκια πρωτόβγαλτα. Έμαθα να σκαλίζω τις κιτριές, να κλαδεύω τ' αμπέλι, να οργώνω το χωράφι. Είχε πενήντα τάλιρα το χρόνο από το κίτρο, είκοσι από το κρασί, από το σιτάρι σαράντα· χωριστά ο σπόρος και η φάκνα του σπιτιού. Πρώτη φορά είδα ζωντανή στα χέρια μου την πληρωμή. Το άλαλο χώμα έκανε χίλιους τρόπους, χρώματα, σχήματα, μυρουδιές, καρπούς και άνθη για να λαλήσει, «ευχαριστώ» να μου ειπεί που το δούλευα. Άνοιγα τ' όργωμα και τ' όργωμα έμενε στη θέση του, εχότανε το σπόρο, τον έκρυβε από τα πετεινά, τον ζέσταινε και τον νότιζε ως που τον έδειχνε πάλι στα μάτια μου ολόδροσο, χλωροπράσινο, χρυσαφένιο, σαν να μου έλεγε: Κοίτα πώς τον ανάστησα! Αλάφρωνα το κλήμα από το βάρος του και το κλήμα δακρύζοντας τινάζοταν χαρούμενο, τα μάτια του άνοιγε σαν πεταλούδα και άξαφνα πρόβαινε σταφυλοφορτωμένο. Καθάριζα την κιτριά κ' εκείνη βεργολυγερή, πανώρια, ψήλωνε φουντωτή, καμαρωτή, μου χάριζε ίσκιο στα μεσημερινά κάματα και ύπνο αρωματισμένο τις νύχτες· το είναι μου όλο το δρόσιζε με το χρυσόξανθο καρπό της. Α! Ο Θεός εβλόγησε τη γη που της έδωκε αίσθημα. Όχι εκείνο το αναίσθητο στοιχείο που το αυλακώνεις και τρέχει να σβήσει τ' αχνάρι σου· το σπρώχνει σαν να του λέει «τι θες εδώ» και βρυχιέται να σου ανοίξει το λάκκο. Ο Κάης, θαλασσινός έπρεπε να πάει έπειτ' από το κακούργημα.

Κάθε ηλιοβασίλεμα ανεβαίναμε στο χωριό. Εμπρός εκείνη με τα κατσικάκια κουδουνοστόλιστα και παιχνιδιάρικα· πίσω εγώ με την αξίνα στον ώμο και τη μούλα φορτωμένη καψόξυλα. Άναβε τη φωτιά το Μαριώ να ετοιμάσει το δείπνο μας. Άναβα και γω την πίπτα μου

στο κατώφλι ξαπλωμένος, ανάμεσα στο ξανθό αγιόκλημα που σκάλωνε στους τοίχους, δίπλα στους βασιλικούς, τους δυόσμους, τις μαντζουράνες, που δε ζητούσαν παρά λίγο σκάλισμα, κόμππο νεράκι για να μας λούσουν με μόσκους.

- Καλή 'σπερα.
- Καλή σου 'σπερα.
- Καλή νύχτα.
- Καλό ξημέρωμα.

Άλλαζα καρδιοστάλαχτες ευχές με τους συντοπίτες μου. Δεν κοίταζα πια τον ουρανό, δεν ξέταζα του φεγγαριού τη θέση, το τρεμολάμπημα των άστρων, του ανέμου το φύσημα, της πούλιας την ανατολή. Και όταν αργά στης γυναίκας μου άραζα την αγκαλιά, ποιος κόρφος και ποιο λιμάνι πλάνο μπορούσε να χαρίσει την ευτυχία μου!

Έτσι πέρασε ο δεύτερος χρόνος και μπήκαμε στον τρίτο. Μια Κυριακή του Φλεβάρη κατέβηκα με τη γυναίκα μου στον Αϊ - Νικόλα. Ο ξάδερφος της, ο καπετάν Μαλάμος, βάφτιζε το μπρίκι του και μας είχε καλεσμένους στη χαρά. Ήταν ωραία μέρα-αρχή του πόθου μου. Ο ταρσανάς γεμάτος μαδέρια, κατάρτια, σανίδες, πελεκούδια, ροκανίδια. Ο αέρας παράμεστος από την άρμη του νερού, τη μυρουδιά του κατραμιού, της πίσσας, των σχοινιών. Λόφοι τα στουπιά, σωροί τα σίδερα. Και απ' άκρη σ' άκρη της ακρογιαλιάς βαρκούλες ομορφοβαμμένες, μπρίκια ανασκελωμένα, γολέτες ξερμάτωτες, καρίνες αμακιασμένες και στρειδοφόρτωτες· σκελετοί καϊκιών, σκούνας, τρεχαντηριού, άλλοι με το κοράκι και το σταυρό, άλλοι ντυμένοι ως την κουπαστή, μισοτελειωμένοι άλλοι. Όλα του ναυτόκοσμου τα σύνεργα, οι απλοί πόθοι και οι μεγάλες ελπίδες, ξυλόχτιστες έστεκαν στην αμμουδιά. Οι καλεσμένοι - όλο το νησί μας – γιορτινοντυμένοι γύριζαν στα σκαριά, πηδούσαν μέσα τα παιδιά, τα ψηλαφούσαν οι άντρες, τα καμάρωναν, τους μιλούσαν πολλές φορές· έλεγαν την αξία τους, λογάριάζαν τη γοργάδα τους, συμβούλευαν τον πρωτομάστορα για το καθετί.

Το μπρίκι του καπετάν Μαλάμου απάνου στη σκάρα του, με την πλώρη σπαθωτή, στεφανοζωσμένη την πρύμνη, με τα ποντίλια του απλωτά ζερβόδεξα, έμοιαζε σαρανταποδαρούσα κοιμάμενη στην αμμουδιά. Ολογάλαζη η θάλασσα στα πόδια του, το ράντιζε με τον αφρό της, του κελαηδούσε μυστικά και μπισιεμένα:

- Έλα, έλα να σε πλαγιάσω στους κόρφους μου, να σ' αναστήσω μ' ένα μου φίλημα. Τι κάθεσαι άψυχο ξύλο και βάρυπνο; Δε βαρέθηκες του δάσου τη νάρκη και την άβουλη ζωή; Ντροπή σου! Έβγα να παλέψεις με το κύμα· όρμησε στηθάτο να κουρελιάσεις τον

άνεμο. Έλα να γίνεις ζήλια της φάλαινας, σύντροφος στο δελφίνι, του γλάρου ανάπαψη, τραγούδι των ναυτών, καύχημα του καπετάνιου σου. Έλα, χρυσό μου, έλα!... Και κείνο το άπραγο άρχισε να τριζοβολεί, έτοιμο ν' αφήσει την κλίνη του.

Ο καπετάν Μαλάμος, φρεσκοξυρισμένος, γελαστός, με την τσόχινη βράκα και το πλατύ ζωνάρι· δίπλα του η καπετάνισσα ντυμένη στα μεταξωτά, άστραφταν κι οι δύο τους σαν να έκαναν πάλι το γάμο τους. Και το βιολί, το λαγούτο, το νάι, λάλαγαν τη χαρά στα τετραπέρατα.

Εγώ- τι να σου ειπώ; - δε χαιρόμουνα καθόλου. Καθισμένος κατάνακρα έβλεπα τη θάλασσα να φτάνει στα πόδια μου και κάποια θλίψη μου έσφιγγε την καρδιά. Έπειτ' από χρόνια έβλεπα την πρώτη μου αγάπη, γαλαζοντυμένη, γελαστή, χαρούμενη. Πίστεψα πως με κοίταζε κατάματα, πως μιλούσε θλιμμένα, πως μ' έβριζε παραπονιάρικα:

- Άπιστε, απατεώνα, δειλέ! ...

- Πίσω μου, διάτανε! είπα κάνοντας το σταυρό μου.

Ηθέλησα να φύγω· αλλά δε βάσταγαν τα πόδια μου. Μολύβι το σώμα κόλλησε στ' ορθολίθι και τα μάτια μου, τ' αυτιά, η ψυχή μου όλη παραδομένη στο κύμα, άκουε το παράπονο:

- Άπιστε, απατεώνα, δειλέ! ...

Λίγο έλειψε ν' αρχίσω τα δάκρυα.

- Ε, πουλί μ', τι συλλογιέσαι; ακούω δίπλα μου. Και βλέπω το Μαριώ, πάντα όμορφη και γελαστή με το λεβέντικο ανάστημά της. Σάσισα, λες και μ' έπιανε να κάνω απιστίες.

- Τίποτα, είπα, τίποτα... Πιάσε με να σηκωθώ, γιατί ζαλίστηκα. Και γαντζώθηκα απάνω της, σαν να φοβόμουν μη με συνεπάρει το κύμα. Ο παπάς ντυμένος μ' άμφια διάβαζε την ευχή στο πλευούμενο. Ο πρωτομάστορας άρχισε τα προστάγματα.

- Φόρα το πρυμιά ποντίλι!

- Φόρα το πλωριό!

- Φόρα σκόντρα και σκαρί! ...

Ένα με τ' άλλο τα στηρίγματα έφευγαν από τη σκάρα και το μπρίκι να δραμπαλίζεται, μουδιασμένο θαρρείς από το καθισιό, άτολμο ακόμη στη νέα του ζωή. Τα παιδιά που ήταν ανεβασμένα στο κατάστρωμα έτρεχαν από πρύμη σε πλώρη, από πλευρό σε πλευρό μαζί όλα, με την κουφή ποδοβολή κοπαδιού.

- Γιούργια! έκραξε ο πρωτομάστορας.

Και με το σπρώξιμο των καλεσμένων, το πλοίο στέναξε και γλίστρησε στα νερά σαν πάπια, μαζί με το αμούστακο πλήρωμα του.

- Καλοτάξιδο, καπετάν Μαλάμο· καλοτάξιδο! Και το καρφί του μάλαμα! φώναξε ο ναυτόκοσμος, βρέχοντας το αντρόγυνο με θάλασσα.

Μα εκείνη την ώρα ένα παιδί χτύπησε κάπου και πλάτσασε λιπόθυμα στο νερό. Δε χάνω καιρό, πηδῶ μέσα με τα ρούχα μου. Δυο βουτιές κ' έσυρα το παιδί από τη θάλασσα. Έσυρα εκείνο, μα μπλέχτηκα εγώ στα δίχτυα της. Από τότε έφυγε ο ύπνος, η χαρά από κοντά μου. Εκείνο το θαλασσοβούτημα, το χλιο νερό που αγκάλιασε το κορμί μου, έσυρε την ψυχή σκλάβα κατόπι του. Το θυμόμουν και νόμιζα πως κάτι ζωντανό έσερνε στη ραχοκοκαλιά μου φιλήματα.

Δεν έπιασα πια δουλειά. Δοκίμασα να πάω στο περιβόλι, στο χωράφι, στ' αμπέλι· όλα στενόχωρα. Γύριζα ολημερίς στ' ακρογιάλι, βούταγα στο νερό, ρουφούσα την αρμύρα, κυλιόμουν στα φύκια· κυνηγούσα αχινούς και καβούρια. Συχνά κατέβαινα στο λιμάνι και δειλά πλησίαζα στις συντροφιάς των ναυτικών ν' ακούω κουβέντα για τ' άρμενα, για ταξίδια, για τρικυμίες και ναυάγια. Εκείνοι όμως δε γύριζαν καθόλου να με ιδούν. Χωριάτης, βλέπεις, εγώ, παλιογεωργός, εκείνοι ναυτικοί, αγριοδέλφινοι! Τα ναυτόπουλα με κοίταζαν σαν να έλεγαν:

- Μωρέ, πού βρέθηκε αυτό το ξωτικό!

Οι παλαιότεροι αξίωναν να μου λένε κάποτε:

- Εσύ, Γιάννη, την έδεσες για καλά την μπαρούμα σου. Ουδ' άνεμο, ουδέ θάλασσα φοβάσαι πια. Άραξες.

Που θα ειπεί: Πάει πέθανες, δε ζεις στον κόσμο!

Κ' έφευγα πάλι στ' ακρογιάλι, να ειπώ τη θλίψη μου στα κύματα. Τέλος, έκανα караβάκια και караβάκια περίτεχνα, με κατάρτια πριναρίσια, με παλαμάρια και πανιά και με την πύρινη φαντασία μου που τα έκανε μπάρκο τρικούβερτο.

Η Μαριώ μ' έβλεπε κ' έκανε το σταυρό της. Κ' έταζε λαμπάδες στην Τηνιακιά, πήγαινε ξυπόλητη στα ξωκλήσια, διάβαζε τα ρούχα μου και στηθοχτυπιόταν μερόνυχτα για να πείσει τους άγιους να με φέρουν στα λογικά μου.

- Τι τα πας, τι τα γυρεύεις, Μαριώ· της λέω μια μέρα. Ούτε τάματα ούτε οι άγιοι ωφελούν στην αρρώστια μου. Εγώ είμαι παιδί της θάλασσας. Με κράζει και θα πάω. Θεσ τώρα, θεσ αργότερα, θα γυρίσω πάλι στην τέχνη μου.

Καθώς το άκουσε, ντύθηκε στα μαύρα.

- Την τέχνη σου! λέει· ναύτης θα πας να γένεις! Θα καταντήσεις ναύτης πάλι!

- Ναι· ναύτης· δεν μπορώ. Με κράζ' η θάλασσα! ...

Μα πού εκείνη! Να μην το ιδεί, να μην τ' ακούσει. Άρχισε τα δάκρυα, τα παρακάλια· ριχνόταν απάνω μου, μ' έσερνε στους κόρφους της, με σκέπαζε με φιλιά. Έβριζε τη θάλασσα, την ψεγάδιζε, ιην καταριόταν. Του κάκου! Ούτε οι κόρφοι, ούτε τα φιλιά της μ' έδεναν πια. Όλα μου φαίνονταν άνοστα, και το κρεβάτι ακόμα.

Ένα ηλιοβασίλεμα που καθόμουν στο ακρωτήριο, βλέπω μια φρεγάδα με γιομάτα πανιά, θεόρατη πέτρα έμοιαζε στη θάλασσα. Όλα της τα ξάρτια ξεχώριζαν. Είδα τους φλόκους, τις μαϊστρες, τους παπαφίγκους, τις γάμπιες, τους τρίγγους, τα πόμολα. Ακόμα και το σωτρόπι μπορώ να ειπώ πως είδα. Είδα την κάμαρη του καπετάνιου με τον Αϊ - Νικόλα ψηλά και το καντήλι του ακοίμητο. Είδα των ναυτών τα κλινάρια, άκουσα τις κουβέντες, οσμίσθηκα ιην ξυλεία τους. Είδα το μαγερειό, τα νεροβάρελα, την τρόμπα, τον αργάτη. Η ψυχή μου μελαγχολικό πουλάκι κάθισε απάνω ιης. Άκουσα τον αέρα να σχίζεται στα ξάρτια και να τραγουδεί του ναύτη τη ζωή. Πέρασαν εμπρός μου παρθένες ξανθές, μελαχρινές, μαυρομάτες, ανθοστολισμένες και γυμνόστηθες να μου χαρίζουν φιλήματα. Είδα λιμάνια πολυθόρυβα, ταβέρνες γεμάτες από καπνούς και κράσοπότητα, σαντούρια και λαγούτα γλυκόφωνα. Εκεί άκουσα ένα ναύτη να με δείξει στους συντρόφους του και να ειπεί:

- Να κ' ένας που αρνήθηκε τα καλά της θάλασσας από φόβο!

Τινάχτηκα απάνω. Οχι από φόβο, ποτέ! Τρέχω στο σπίτι· η Μαριώ έλειπε στο ρέμα. Κόβω τα ρούχα στον ώμο, πιάνω το κομπόδεμα κάτω από το προσκέφαλο και χάνομαι σαν κλέφτης. Σκοτεινά έφτασα στον Αϊ - Νικόλα, λύνω μια βάρκα και φτάνω στη φρεγάδα.

Από τότε φάντασμα η ζωή. Θα μου ειπείς· δε μετάνιωσα; Και 'γω δεν ξέρω. Αλλά και να γυρίσω τώρα στο νησί, πάλι δε θα ησυχάσω.

Με κράζει η θάλασσα.